

# Én vagyok cigány, nem az írásaim

– vallja a hetvenöt éves Lakatos Menyhért író

Nem cigányíró vagyok, hanem cigány, aki ír – mondja a ma hetvenöt éves Lakatos Menyhért. A kétszeres József Attila-díjas író szerint az irodalmat nem lehet nációkhoz kötni. Az irodalom mindenkié. Én sem csak a cigányokról írok. Én vagyok a cigány, nem az írásaim – mondja Lakatos.

– Az MTA Szociológiai Kutatócsoportjában 1969–1973 között ciganológiával foglalkozott. Előzőleg pedig, 1964–1969 között szülőhelyén, Vésztőn, spórolt pénzből cigány téglagyárat épített és igazgatott. Ismeri saját népe minden baját, szokásait, tulajdonságait. Hogyan látja a legnagyobb hazai kisebbség, a cigányság helyzetét? Mire van szükség ahhoz, hogy ez a népcsoport integrálódni tudjon a társadalomba?

– Ma Magyarországon óriási cigány kisebbség él. A csaknem egymillió hazai cigányság Európa legnagyobb lélekszámú kisebbsége. A cigányság szociális helyzete nagyon mélyen van. Nagyon sok cigánynak nincs más lehetősége, hogy valamiféle jövedelemhez jusson, csak az, ha újabb gyerekeket vállal. Ez per-

sze a nyomort teremti újra. Eközben látni kell, hogy a cigányság szellemi szintje, képzettsége igen alacsony. A háború óta az elmúlt ötven évben az emberi jogokról sokat beszélünk, s alig valósult meg belőlük valami. A régi rendszer azt mondta, hogy nincs cigány, s mindent megtett az asszimilációért. Már sokszor elmondtam: a cigányság óriási teher lesz az országnak, ha nem változik a helyzet. Tovább súlyosbodik az a negatív állapot, ami most van: képzetlen, a munkaerőpiacon semmit sem érő cigányokkal lesznek tele a városok és a falvak. Merre van a kiút? Ezredszert mondom, hogy iskolákra, tanítókra, kollégiumokra van szükség, hogy a cigány gyerekek tanulhassanak. De az nem megy, hogy – mint azt múlt héten is egy

vidéki iskolában a saját szememmel láttam – a gyerekeink neve elé C betűt írnak. Vagy, hogy van olyan középiskola, ahová még a felvételi értesítőt sem küldik meg a cigány gyerekeknek. A mai piacgazdaságban a képzetlen cigány nem tud munkát vállalni, még akkor sem, ha akar. A munkaképes cigányok több mint kilencven százaléka állás nélküli, segélyekből tengődik. Nagy kérdés, hogy meddig tart a társadalom s ezen belül a cigányság túróképessége. A cigányok zöme nem saját akaratából van ott, ahol van. Egyszerűen nem tudnak kitörni. Be kell iskoláztatni a gyerekeket, konkrét szakmát kell a kezükbe adni.

– A kivándorlás nem lehet megoldás.

– Persze, hogy nem, de ezt az egész ügyet a politika „kicsit túlénékeli”. Úgy látom, hogy a zámos cigányok ügye elvonja a figyelmet arról a tarthatatlan helyzetről, mint amilyen, mondjuk, Ózdon vagy másutt tapasztalható, s nem csupán a cigányság körében. De elvonja a figyelmet a

milliárdos korrupciós botrányokról is. Úgy vélem, hogy aki kivándorol, az a szabad költözködésnek az alkotmányban is rögzített jogával él. Ma Magyarországon nem minden cigány tud ott letelepedni, ahol akar, ahol esetleg házat, lakást szeretne venni. Egyébként nemcsak úgy lehet valakit üldözni, hogy furkósbottal kergetik. Nálunk sokszor hipós ruhával mossák le a kilincset, ha kimegy a cigány a hivatalból. Strasbourgban a cigány után nem mossák le a kilincset. Engedik neki, hogy tányért mosson. Ez azért nagy különbség.

– Ugyanaz az ember, ugyanaz a népcsoport.

– És mégis. Itthon durván 14 ezer forintot szociális segílyt kapnak, odakint ennek a többszörösét veszik fel, ha dolgoznak. Ne csodálkozzunk hát, ha ezek az emberek kimennek. Azt kívánom, hogy boldoguljanak. Húsz-harminc év múlva majd találkozunk valahol a határok nélküli Európában. Más dolog, hogy nekem egy hazám van: Magyarország. S vagyok olyan értékes ál-

lompolgára ennek az országnak, mint aki nem cigány, hanem magyar, szlovák vagy német. A háború után nagyon sokan elhagyták az országot, de 1956-ban is százezrek mentek el itthonról.

– Mit tudnak tenni a roma kisebbségi önkormányzatok?

– Nálunk 2400 ilyen önkormányzat van. Szerintem nagyon keveset tudnak tenni. A roma-programok fabatkát sem érnek, hiába fordítanak rájuk milliárdokat. Nagy divat lett mostanában a hagyományápolás. De mit ápoljon a cigányság, milyen hagyományt? A nyomort? A koldusbotot? Cigánykultúra is alig van. Tudnak táncolni meg énekelni, de ez nem cigánykultúra. Olyan ez, mint amikor tíz parasztleányt és menyecskét beöltöztetünk népviseletbe és felküldjük őket a színpadra. Ez nem hagyományörzés, ez nem kultúra. Ezek agyonkoreografált, hamis dolgok.

– Ön 1975-ben a Füstös képek című könyvével robbant be a magyar irodalomba. A Magyarországi Cigányok Kulturális Szövetségének 1988-ban lett az elnöke. 1976-ban és 1993-ban is József Attila-díjat kapott. 1995-ben megkapta az Év Könyve díjat, majd 1999-ben a Babérkoszorút. Azt mondta egyszer magáról, hogy nem cigányíró...

– ...hanem író cigány. A magyar irodalom ilyen szempontból egységes. Az anyagunk, amiből dolgozunk, a nyelv, a szó – magyar. Csurka Pista írt a lovokról is, akkor őt netán „lóírónak” lehetne nevezni? Ilyen nincs, ez ostobaság. Az irodalmat nem lehet nációkhoz kötni. Az irodalom mindenkié. Én sem csak a cigányokról írok. Az irodalom nemzetközi. Én vagyok cigány, nem az írásaim. Én a Magyar Írók Szövetségének vagyok a választmányi tagja.

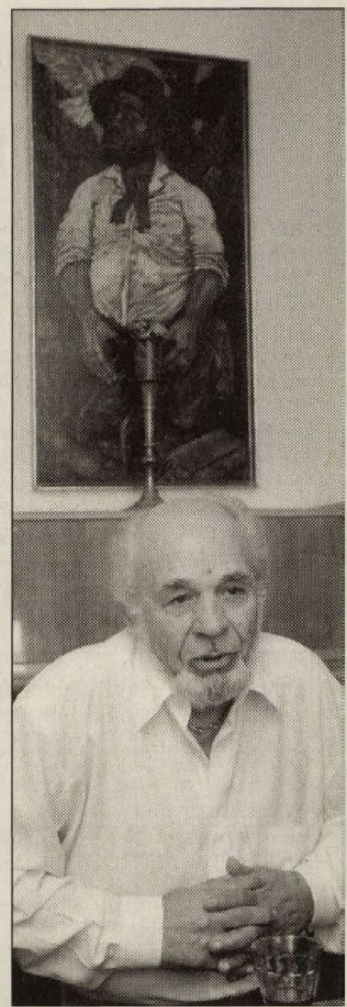
– Önnek sok ismerőse, barátja volt és van a magyar irodalomban, a művészetben.

– Az ÉS-ből ismertem Nagy Lászlót. Nagyon közel áll hozzám Konrád György. Ismerem Eörsi Pistát és Ágh Pistát is. Mind nagyszerű emberek. Konrád Gyuri már akkor felkeresett, amikor a hatvanas években téglagyárat vezettem Vésztőn. Konrádék tudták, hogy Magyarországon vannak szegények is, de a pártállam nem tudta.

– Bari Károly az idén Kossuth-díjat kapott.

– Ő akkoriban tűnt fel a verseivel, amikor én a prózámmal.

– Okoz-e gondot a mai fiatal cigány értelmiségnek az, hogy a saját népcsoportját képviselje-e vagy inkább kiváljon, elkülönüljön?



FOTÓ: SZABÓ BERNADETT

– Az előző rendszerben – nyilván elismerésnek szánva – azt mondta nekem egyszer valaki a parlamentben, hogy „Té már nem is vagy cigány”. Tíz-tizenöt évvel ezelőtt még divat volt elfelejteni a gyökereket. Ez az erőszakos asszimiláció kora volt, de erre jött a „dafke”, a „csak azért sem” korszaka. A mai generáció nem akar nem cigány lenni, ha elvégez egy főiskolát. Azt tanítjuk a mai fiataloknak, hogy ugyanolyan emberek, mint akárki más. Maradunk annak, akik vagyunk. Nem tagadjuk meg apáinkat, anyáinkat, a barátainkat azért, hogy másoknak esetleg tessünk. A múlt hét végén a Kossuth Klubban ünnepeltük meg a születésnapomat. Voltunk vagy háromszázötvenen. Nagyon boldog voltam, mert sok cigány főiskolással, egyetemistával találkozhattam. Elmondtam nekik is: ha valaki azért nézett le, mert cigány vagyok, füttyültem rá, és tehetett egy szívességet. Vagy elfogadnak így, vagy nem. Sohasem volt identitászavarom. Megmaradtam cigánynak. De annyira magyar is vagyok. Magyarországot az én hazám is. Nekem nincs más hazám. A cigány fiatalok is egyre inkább így gondolkoznak. Tudom, hogy a cigányok sokkal jobb sorsra érdemesek, mint amiben az elmúlt századokban részük volt. Noha vannak különbségek, de minden ember egyforma, bár a bőre barna vagy fehér.

Pogonyi Lajos

A precizitás nemcsak...  
...örököt jellemzi...

